

lokalhistorie

Krigsdramatikk våren 1945

De lange ulene fra flyalarmsirenene var der igjen. Det var blitt veldig mange denne vinteren og våren 1945. Mor og far var også våknet av ulene og alle sto vi opp. Vi bodde på den tiden i 1. etasje på «Kikkut» på Hauan (nå Hauanveien 43), nærmeste nabo til Støiten med en slette i mellom. Far var ansvarshavende for det sivile brannvernet i veien der vi bodde og måtte opp. Ordren var at når flyalarmen gikk skulle alle gå i tilfluktsrom eller ned i kjelleren.

Ute på kjøkkenet var far og mor, far hadde vært en tur ute og sett på været og mente det var underlig med flyalarm i slik tåke. Flyene ville jo ikke kunne se noen ting.

Og flyene måtte se hva de skulle bombe: båtene ved Framnæs Mekaniske Værksted. De hadde allerede mange ganger vært ute etter dem og lyktes en del ganger også. Flere båter var senket: Kattegat og William Blümer lå kantret i fjorden og den mellomstore dokka på Framnæs var også truffet. Flere sivile hus også. Det var ei fæl uke fra 25. februar 1945.

Men nå var det blitt midt i april, våren var kommet, kanskje den siste krigsvåren, hørte jeg de voksne si og håpe.

Vel vi satt på kjøkkenet, far som hadde plikt til å være ute og observere eventuelle branner etter angrep, mente det ikke var nødvendig å være ute på grunn av tåka. Ofte fikk jeg være med ut, men måtte pent gå ned i kjelleren hvis vi hørte flydur.

På rømmen

Mens vi satt der, klokka kunne vel være ca 2 på natten, ringte det på døren. Far gikk ut for å lukke opp, trodde vel det var en av de andre i brannvernet.

Han kom inn igjen med tre karer. En kjente jeg, men de to andre var helt ukjente.

Far så veldig bekymret ut, men ba karene sette seg. Det var unge menn i 20 års alderen.

Han vi kjente var Rolf Gustavsen fra Framnes, sønn til en av fars og mors gode venner, Johanne og Gunnar Gustavsen.

Det som gjorde dette spesielt var at Rolf var hjemmefrontmann og var arrestert av tyskerne etter en aksjon de hadde hatt i Kodal noen uker før.

Vi hadde hørt at han satt arrestert i Larvik, hans forlovede, Reidun, hadde vært i Larvik og gått forbi fengslet mange ganger for å forsøke å få et glimt av ham.

De to andre mennene hadde vi ikke sett før, men de hadde også vært arrestert i Larvik.

Rolf fortalte at de var på rømmen fra tyskerne. De tre

skulle transporteres fra Larvik til Oslo om kvelden. Da bilen var kommet til Bommestad-bakkene mellom Larvik og Sandefjord, og kjørte sakte i svingene oppover bakkene, hadde de sett sitt snitt til å hoppe ut av bilen og rømme. Tyskerne hadde skutt etter dem i mørket, men de hadde kommet seg unna.

Rolf hadde ledet dem mot Sandefjord og hjem til oss hvor han regnet med at far ville kunne hjelpe dem. De var meget redde, og satte jo mor, far og meg i en forferdelig situasjon også. Kom tyskerne på sporet ville det gå oss ille alle seks.

Mor var seg selv lik og disket opp med det lille vi hadde å by på, det ble sikkert snakket en hel del om mange ting jeg ikke hadde noe begrep om. Men jeg ble ikke jaget i seng. De tre var ivrige etter nyheter om krigens gang og far lot dem få lese de siste illegale avisene han hadde.

Rolf og de andre to spurte far om han kunne hjelpe dem med å komme videre til Sverige, far lovet å gjøre så godt han kunne.

Etter en stund gikk alle å la seg, de tre i den ene stua med streng beskjed om å holde seg skult.

Merkelig dag på skolen

Neste morgen var spesiell. Skulle jeg gå på skolen som vanlig? Kunne mor og far stole på at jeg ville holde tett om hva som hadde hendt? Eller ville jeg som 9 åring fortelle hemmeligheten til andre?

Mor sendte meg på skolen og far gikk på arbeidet som vanlig. Jeg sa ikke noe, men det var en merkelig dag på skolen, alt var spennende og skremmende. Hva ville skje?

Far var nok ikke bare på arbeidet, da jeg kom hjem var han hjemme og hadde fått kontakt med Hjemmefronten, en nabo, Borger Iversen, hadde også bistått med det.

Om ettermiddagen dukket det opp en fremmed kar hos oss, Han og far snakket lenge og lavt med de tre i stua. Ingen kunne høre hva de sa. Jeg ble sendt ut og fikk ikke vite noe. Så gikk det et døgn uten at noe hendte.

Som vanlig var jeg ute og lekte med de andre på Hauan om ettermiddagen Vi vippet pinne på sletta. Den lå 100 meter fra huset hvor vi bodde. Da fikk jeg se Rolf stå den andre enden av sletta, Veldig forskrekket og litt redd løp jeg bort til ham og sa noe sånt som «du må gjemme deg, du kan ikke være ute». Rolf svarte at: «de to andre hoppet ut av vinduet og løp mot byen, faren din

Forfatterens hjem på Hauan, nåværende Hauanveien 43.

FOTO: FINN ANGELL THORSEN

ba meg løpe til låven til Tholfsen, hvor er det?» Jeg forklarte ham det og pekte på retningen. Låven til Tholfsen var litt lenger opp i veien, hvor Tholf Tholfsen og hans sønn Thor hadde travstall. Alt er revet nå, men var en spennende plass for oss ungene den gang.

Letteste veien var rett opp stien gjennom Hauanskogen og opp til Gåsedammen (Tholf-sedammen), (beliggende inn til nåværende Hauanåsen) og den veien løp Rolf. De andre ungene ville vite hvem jeg hadde snakket med, men jeg sa ikke noe. Etter en kort stund hørte vi lyden av biler som kjørte fort og så kunne vi se en hel del menn med maskinpistoler og andre skytevåpen i gården og haven hos oss.

Jeg ble fryktelig redd og løp hjem. Ved porten sto en vakt og spurte hvor jeg skulle hen. Jeg skulle hjem, sa jeg. Det fikk jeg ikke lov til, og begynte å gråte.

«Hva slags krig er det dere fører som går løs på små guttunger og syke kjerringer, hylte hun.» Dette likte vaktten dårlig og tok meg med opp i gården. Der sto det ni menn fra Gestapo, det tyske hemmelige politiet. Og blant de ni sto de to som hadde kommet til oss om natten sammen med Rolf. De også med pistoler i hendene. Den ene av de to ropte at «Vi tar og spør guttungen, han vet mer enn andre nåringer.» Dermed tok de tak i meg stilte meg opp mot husveggen, sto rundt meg og prikket meg i brystkassa med pistolene sine. «Hvor er din far?» var spørsmålet om og om igjen.

Jeg visste jo selvsagt ikke det og begynte bare å gråte mer og mer. Min mor var blitt syk og lå

Forfatterens bestemors hjem. Eldre bilde av Virikveien 9. FOTO: FINN ANGELL THORSEN

i soveværelset. Hun hørte hva som foregikk og kom i morgenkåpe og tøfler ut på trappa. Jeg har aldri sett henne så sint verken før eller siden.

«Hva slags krig er det dere fører som går løs på små guttunger og syke kjerringer» hylte hun. «De», ropte hun til den tyske sjefen. De ser jo ut som en tredjerangs operettehelt! «Kom hit Finn» var ordren fra henne til meg. Og merkelig nok ringen av gestapofolk åpnet seg og jeg kunne løpe bort henne på trappa.

Og det gikk bra. Riktignok kom han etter med pistolen i handa, gestapofsjefen.

Fulgte etter oss inn i huset og ropte og skrek at mor måtte passe seg. Men han roet seg ned etter hvert. At han så ut som en tredjerangs operettehelt, skal jeg ikke kunne si, for jeg visste ikke hva det var. Men den dag i dag kan jeg se ham for meg: Middels høy, med bløt brun hatt på hodet, rødt skjerf i hal-sen, rutete sportskjorte, brun, kort, skinnjakke, ridebukser og sorte ridestøvler. Aldri kommer jeg til å glemme ham og hans

menn.

Og aldri har jeg vært mer stolt over å ha en mor. Hun var skikkelig tøff. «Jeg skjønner ikke at jeg torde, jeg bare måtte» sa hun mange år senere.

Tyskerne gjennomsokte hele huset, fra kjeller til loft. Feige var de også. Fru Gunnerød som eide huset, og bodde i 2. etasje, måtte gå først opp loftstigen som skjold hvis det skulle gjemme seg noen der. I kjelleren måtte mor åpne alle dørene og de spanderte noen skudd i potetkassa før de lukket den opp. Men merkelig nok etter noe tid dro de vekk. Med en trussel om de skulle komme igjen. Hva de aldri gjorde.

Far, hvor var han? Han lå gjemt i en kvisthaug 50 meter fra huset. Der lå han og ville se hva som hendte med mor og meg. Hadde vi blitt tatt, ville han gått fram, heldigvis ble ikke det aktuelt. Han lå der i mange timer til det ble mørkt før han torde komme seg videre.

Hva hadde hendt?

Da hjemmefrontmannen gikk, husker jeg far fulgte ham til porten. Han hadde en bestemt grunn for det, fortalte han senere. Rolf var han sikker på,

Familien Teiens hjem, nåværende Leikvollgaten 77.

FOTO: BJØRN MARUM OLSEN

men han stolte ikke på de to andre. Hjemmefrontmannen hadde avtalt at klokka seks om ettermiddagen skulle det stoppe en bil utenfor porten vår. De tre karene skulle løpe inn i bilen og de skulle fraktes videre til Sverige. Det gikk mange flyktningeruter fra Sandefjord og dit.

Ved porten vår ble hjemmefrontmannen og far enige om at når far var sikker på de to, skulle bilen komme en time før og stoppe ved låven til Tholfsen i stedet. Hvis alt var i orden ville det ikke bety noe, var det ikke i orden som det viste seg, ville det kanskje gå bra. Og slik ble det.

Ved at de to hoppet ut av vinduet og forsvant litt før klokken fem og løp til byen for å alarmere Gestapo, avslørte de seg og far og Rolf kunne komme i sikkerhet. Slik gikk det også. Rolf ble sendt til Sverige og kom hjem etter krigen som en del av de norske politistyrkene. Han var jo Milorgmann da han ble tatt.

Hvorfor far ikke ble med i bilen var fordi han ikke ville la mor og meg i stikken.

Ingen torde bli i huset om natten, Fru Gunnerød hadde en datter, fru Henriksen, mor til Ellen og Hans Georg, i nærheten og gikk til henne. Mor og jeg gikk til min bestemor Martha Bøyum som bodde et lite stykke unna i Virikveien 9. Hun virket slett ikke overrasket da vi kom og tok godt i mot oss.

Mor var selvsagt engstelig for far, var han i sikkerhet? Bestemor gjorde det hun kunne for å berolige oss og sa at alt nok ville gå bra.

Flere ganger om kvelden ringte det på døren, Bestemor gikk og snakket lavt med den som hadde ringt på. Hver gang

sa hun at det var noen som ville kjøpe symaskin. I tillegg til at hun var nattsøster på sykehuset var hun også agent for Singer symaskin.

Langt ut på kvelden ringte det på igjen og bestemor Martha ble lenge borte. Da hun kom inn smilte hun og sa hun kunne hilse fra far og at han hadde det bra.

Helt riktig var nok ikke det, men nesten.

På sin vei for finne dekning hadde han gått inn til noen naboer for å spørre om han kunne bli der litt, men ble kastet ut. De var nok redde for sitt eget skinn.

Han hadde så fått tak i noe papir som han hadde tullet rundt bena sine for kanskje klare å villedde hunder hvis tyskerne bruke det for å finne ham. Så hadde han hoppet over gjerder og sneket seg fra hage til hage og ned til bestemor.

Og så videre derfra. Hvor skulle han gjøre av seg?

Storstilt aksjon

Far arbeidet i maskinverkstedet på Framnæs. En dag like før alt dette skjedde hadde han stått i solveggen på utsiden sammen med en arbeidskamerat. Arbeidskameraten, Teien, hadde pekt over fjorden på et rødt hus i skogkanten av Hjertnesskogen (Leikvollgaten 77) og fortalt at der bodde han, og inviterte far til å besøke ham.

Dit dro nå far. Og her var han velkommen. Teien ga ham et rom i 2. etasje og ga ham beskjed om å være stille. Og stille var han. Teiens hadde en gutt på min alder. Men han oppdagget aldri i de tre ukene far bodde der at det var en fremmed mann i huset. Far var redd. Han ville gjerne videre til Sverige, men mye hadde skjedd i

Sandefjord disse dagene og mange var på rømmen. Det var kø for å dra av gårde og kapasiteten var liten.

Det viste seg at Gestapo hadde satt i gang en storstilt aksjon for å rulle opp mest mulig av motstandsarbeidet i sandefjordsdistriktet som mange andre steder i landet disse april-dagene. Rømmingen i Bomme-stadbakkene var en del av dette, og Rolf ble brukt uten å vite om det. De regnet med at han ville føre dem til en kontakt og at det kunne neste videre derfra. Fars mistanke om at ikke alt var i orden satte en kjepp i hjulet for den muligheten.

Tiden gikk mot mai, mor fikk vite hvor far gjemte seg og et par ganger besøkte vi ham. Vi gikk noen merkelige omveier til huset i Leikvollgaten. En gutt på ca 9 år i huset var da ikke hjemme. Jeg har aldri fått takket Teiens for innsatsen, dessverre.

Knut Teien og hans kone Selfrid viste i hvert fall mot og besluttsomhet og fortjener ros og heder for det de gjorde. Teien var virkelig fars venn og tok en alvorlig sjanse med det han gjorde. Å skjule flyktninger var ensbetydende med fengsel og det som verre var. «Skutt blir den som» sto det på plakaten rundt om.

Far trodde en gang at han var oppdaget, han kikket ut av vinduet, bak gardinet, og så en mann med en stor hund som kom gående. Hunden stoppet utenfor huset og mannen kikket opp mot vinduet, men gikk heldigvis videre.

Alt endte godt og noen dager senere kom freden til Sandefjord!

Finn Angell Thorsen

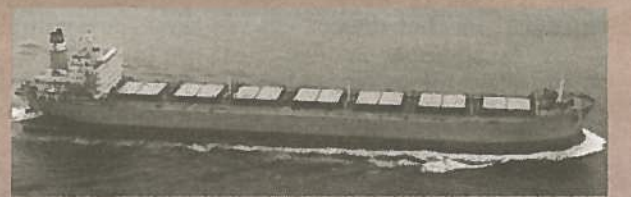
Bedford på Hunstok

Knut Einar Oskarsen, ansatt hos Hans Sperre a/s 1948-52, var på transportoppdrag da han ikke kunne motstå utsikten vestover fra Hunstok. Ivrig amatør fotograf, og med kameraet alltid ved sin side, tok han dette bildet. Utsikten er der fortsatt, men Bedforden er dessverre borte. Derimot er en annen av Sperres lastebiler fra den tiden i vakker og kjørbar stand. Oskarsen har kjørt den også, en Fargo 1947-mod., som vi forhåpentlig får se i sommer.

Tekst: Sven Erik Lund
Foto: Knut Einar Oskarsen

MS Thorsdrake

I 1975 i mai blir det opplyst til aksjonærene at byggekontrakt nr.1028, et tankskip på 280.000 tdw ved Mitsui Engineering & Shipbuilding, Japan, var kansellert og omgjort til en Panmax bulker for levering i november 1976. Bulkeren «Thorsdrake» er klar og overleveres til P/R Thorsdrake (A/S Thor Dahl), Sandefjord 10/11-1976. Kaptein var Osmund Osmundsen, og maskinsjef Øistein Sem, Sandefjord. Stuert var Kåre Sulesund, Kragerø, men oppvokst i nærheten av Goksjø. Andre sandefjordinger om bord var 2. mask Terje Syversen, elektriker Levente Baranyi, tidligere Sandefjord, arbeidsleder Ole Fjellvik, motormann Bjørn Willy Andersen m.fl.

Skipet var på da hun var ny.77.827 tdw. Hovedmotor av Mitsui-B&W typen på 20.500 bhk som ga en fart på 17,7 knop i ballast på prøveturen. Allerede 1979 blir hun solgt til Molucca Shipping Pte., Ltd., Singapore, omdøpt «Ikan Bawal».

Etter flere forskjellige eiere og navn blir hun i 2009 solgt til hugging i China for \$230 pr tonn.

Tekst: Ragnar Iversen (www.skipshistorie.net)
Bilde fra Thor Dahl arkivet

SANDEFJORD
LOKALHISTORISKE SENTER
på Pulkestad gard

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen mkr. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når og helst med en liten beskrivelse. Husk navn og adr. på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til: lokalhistorie@sb.no

Sandefjord Lokalhistoriske senters Info-gruppe:
Sideansvarlig Harald Fevang, bildeansvarlig Bjørn Marum Olsen.
Medarbeidere: Sven Erik Lund, Ragnar Iversen, Bjørn Hoelseth, Dag I. Børresen, Gro Midttun, Svein Olav Løberg, Roger Davidsen.
Kontaktperson: Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154 - sv-er-lu@online.no